

כמה מילים על...16... טיפוח עצמאות ומסוגלות

במאמר זה אתייחס ל"כח העצמאות".
אכתוב על הרצון לעצמאות - ועל היכולת ההולכת ומתפתחת של הילד בגיל הרך להתנהל בסביבתו (גן, בית) באופן עצמאי.
הילד בגיל הרך נמצא בשלב ייחודי ומרתק בחייו בו הוא לומד כל הזמן (מוטורית, שפתית, רגשית, חברתית, קוגניטיבית) הוא מסתגל באופן הדרגתי, כאשר כל התנסות וכל מצב חדש הם הזדמנות לצמיחה.

עצמאות אצל ילדים, מתייחסת להגדרת היכולת לעשות דברים בכוחות עצמם.
יכולת זו הינה מובנת מאליה.
יכולת זו אינה מובנת מאליה.
ההבדל הקטן\ענק הזה הוא עולם ומלואו. והוא נובע מהבדלי גישות.
הגישה החינוכית שלנו בגן היא שילד רך יכול להיות עצמאי בתחומים רבים ומגוונים ועלינו כהורים ומחנכים מוטלת האחריות "לפנות לו את הדרך" לטפח ולפתח את העצמאות הזו.

כיוון שתינוק נולד כשהוא תלוי לחלוטין בהוריו - הדבר מייצר הרגל שבצידו הנעה והנאה מתגמלת לשני הצדדים.
מתוך כך אנו נוטים להמשיך לגונן, לשרת ולעשות עבור הילד עוד ועוד פעולות גם כאשר הוא כבר גדל ומתפתח ואינו זקוק עוד לשירותים אלו.
זיהוי שלב המעבר הוא מאד שברירי. לעיתים גם תנודתי... ולכן גם ההורה וגם הילד נאחזים לא פעם בתלות ההדדית וממשיכים אותה הרבה מעבר לצורך האובייקטיבי של הילד בעזרה.
לא פעם נח לנו ולילד למשוך תלות זו - הן מתוך כך שהפעולות נעשות מהר וטוב יותר בלי גילויי עצמאות, והן משום שזה חוסך לנו מאבקי כוחות.
במילים אחרות:
רבים ההורים שמבלי משים, נח להם שלא לטפח עצמאות אצל ילדם.

למה חשוב שילד יהיה עצמאי?
החל מהדבר הטכני ביותר – על מנת שיוכל להתנהל בחופשיות מרבית בחיי היומיום שלו ללא תלות בזולת.
וכלה בדבר הכי משמעותי – עצמאות מייצגת תחושת מסגלות וערך.

ילדים בגיל הרך נחשפים יותר ויותר לעולם – ותוך כדי כך מגלים את הכוחות שלהם. בבת אחת גדלות לבלי שיעור המיומנויות המוטוריות, הקוגניטיביות, מיומנויות השפה והתקשורת הבינאישית. הם נועזים וסקרנים ומנסים לעשות בעצמם דברים.
גם כאן נראה קצב וסגנון שונה. נראה ילדים "פורצי דרך" וילדים "הססניים" אך כל הילדים יגידו לנו בדרך זו או אחרת: "אני רוצה בעצמי".
ההבדלים באופן, בעוצמה ובתדירות שהמשפט הזה נאמר מבטאים את ה"צבע", הטמפרמנט ומערכות היחסים בכל משפחה.
אבל ללא ספק... כל ילד יכריז את הכרזת העצמאות שלו. זהו צורך פנימי, רגשי. חברתי. התפתחותי!!!

חשוב להבין:

***עצמאות לא** מתחילה מגיל מסויים. היא מתקיימת מרגע שילד מנסה דבר כלשהו - ואנו (במקום לעצור אותו ולעשות במקומו) מאפשרים לו להתנסות.

***עצמאות היא** אחת מהמיומנויות המחייבות אימון. אימון דורש זמן, סבלנות, סובלנות והבנה שיש הצלחות וכישלונות. ובעצם... חשוב לומר - מה שנראה ככישלונות הוא רק חלק חשוב מתהליך הלמידה.

לא מחנכים לעצמאות. מאפשרים עצמאות.

עצמאות היא לא חוויה של "תן וקח" או של "בתנאי".

עצמאות היא שפה!

היא אומרת: אתה יכול! אני סומכת עלייך!

אם אני סומכת ונותנת בך אמון – אתה יכול להרשות לעצמך לסמוך על עצמך ולהאמין בעצמך וביכולת שלך.

היא נובעת מגישה הומנית ומכבדת של שותפות ואחריות הדדית. היא מייצרת תחושת ערך, צמיחה ומסוגלות מכיוון שהיא מספקת חוויות אותנטיות של הצלחה בחיי היומיום.

המושגים העומדים מנגד לעצמאות, מסוגלות ומנהיגות עצמית - הם תלות ופינוק.

רבים מתלבטים לגבי שאלת ה"פינוק" ומה נחשב לפינוק.

"מפונק" אינו ילד שזוכה להרבה חום והכלה. ילד שיש כלפיו יחס רגשי או שמבטא

רגשות באופן מוחצן. "ילד מפונק" בניגוד לילד עצמאי הוא ילד המקבל מהזולת

שירותים שאינו זקוק להם ושהוא כבר יכול וצריך לעשות בעצמו.

אין מניעה לעשות לילד ג'סטות או להעניק לו שירותים תומכים מכל סוג – אך יש לבחון

האם הם תורמים לו בטווח הארוך או מייצרים תלות, סחטנות רגשית, או מעכבים את

היכולות והמסוגלות שלו.

כאשר נהיה מודעים ונאפשר לילדים הזדמנויות להיות עצמאיים ולהתנסות.... אנו:

- ננשום שנייה לפני שאנחנו עוצרים אותם, גוערים בהם או... ממהרים לעשות במקומם.
- זה יעניק לנו אפשרות לעצור ולתת להם הזדמנויות לחשוב רגע בנחת בעצמם - לפני שניתן להם תשובה. (או נדבר במקומם).
- נעודד אותם לחשוב על משימות ולא ניתן להם רשימה מוכנה.
- ניתן להם זכות להחליט על חלק מסדר היום שלהם ולקחת עליו אחריות.
- נאפשר להם התנסות בדברים שלא התנסו בהם כמו הכנת ארוחות.
- נשאל אותם, נבחר איתם, נחליט ביחד. כשהם שותפים שווים זכויות במשפחה.

***כמובן כל האמור לעיל אינו מתייחס להתנהגויות של מאבקי כוחות וחציית גבולות ואינו

מבטל את כל מה שאמרנו בעבר על קבלת סמכות הורית והצבת גבולות. כל המדובר כאן

מתייחס רק למה שנוגע לטיפוח מיומנויות של יכולת ניהול עצמי.

כמו כל אדם - ילד עצמאי, חווה מימוש.

הוא הופך ליותר סקרן, פרואקטיבי, יצירתי, שמח וגאה.

הוא פנוי ללמידה ולמערכות יחסים.

הדלי שלו מלא!!!